

V. KRONIKA

PROFESOR GABRIEL LE BRAS
1891 - 1969

Do głębokiej żałoby, która okryła francuską naukę historyczną włączamy się i my polscy historycy prawa, bolejąc serdecznie z powodu śmierci wielkiego uczonego, szczerego naszego przyjaciela, profesora Wydziału Prawa Uniwersytetu Paryskiego Gabriela Le Bras.

Śmierć zabrała go w okresie, gdy — mimo podeszłego wieku — z ciągle właściwą sobie wytrwałością i energią wpływał na stały rozwój europejskiej kanonistyki i socjologii religii, sam znakomitym piórem ciągle wzbogacając swój imponujący i wielostronny dorobek naukowy.

Pochodził z katolickiej Bretanii, gdzie przed blisko 80 laty (w 1891 r.) urodził się w Paimpol, portowym mieście nad kanałem La Manche. Gdy stan jego zdrowia przekreślił mu plany, by iść śladem ojczystych i macierzystych przodków i na szerokich wodach mórz i oceanów szukać przygód i sukcesów, wpisał się w poczet studentów uniwersytetu w Rennes. Pociągały go historia i prawo. Już jako uformowany historyk prawa postanowił kontynuować swe studia w Paryżu, głośnym ze znakomitych szkół i ze znakomitych mistrzów. Wkrótce zdołał zaskarbić sobie sympatię i uznanie profesorów tej miary, co romanista E. Meynial, historycy prawa francuskiego R. Génestal, E. Chénon z Wydziału Prawa czy Ferdinand Lot z École des Chartres, pod którego kierunkiem zgłębiał zarówno naukę dyplomatyki i paleografii, jak również uczył się umiejętności analizy frankońskich przekazów źródłowych. Największy jednakże wpływ na kierunek zainteresowań i na metodę badawczą młodego Le Brasa wywarł Paweł Fournier. Le Bras w swym regularnie prowadzonym notatniku, w którym pilnie zapisywał najważniejsze przeżycia dnia zanotował pod dniem 2 lutego 1914 r., iż zetknął się z profesorem Pawłem Fournier, świeżo zaproszonym z Grenoble na Katedrę Historii Prawa Uniwersytetu Paryskiego po A. Esmeinie. Odtąd splotły się ich losy na trwałe. Na krótko rozluźniła je nieco wojna, która z Le Brasem obeszła się łaskawie. Po ostrych bojach stoczonych przez dywizję, w której walczył na froncie w Szampanii, został przeniesiony w 1917 r. w randze kapitana do sztabu armii francuskiej w Italii. Miał tam możliwość poznania wielu interesujących osobistości, również z kręgu rzymskich kurialistów.

Po zakończeniu działań wojennych natychmiast powrócił do nauki. Już w 1920 r. zdobył doktorat nauk politycznych i ekonomicznych Uniwersytetu Paryskiego na podstawie pięknej tezy kanonistycznej o immunitacie realnym. W dwa lata później, po przedstawieniu pracy o stanowisku prawnym prokuratora w cywilnym prawie rzymskim, uzyskał doktorat praw. W tymże roku po złożonej z wyróżnieniem agregacji otrzymał katedrę w Instytucie Prawa Kanonicznego Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Strasburgu, zaś z początkiem roku szkolnego 1923 — Wydział Prawa tamtejszego Uniwersytetu powierzył mu wykłady prawa rzymskiego. Z strasburskim Instytutem Prawa Kanonicznego związał się na stałe i pozostał mu wierny aż do chwili przejścia w 1964 r. w stan spoczynku, dojeżdżając na zajęcia do stolicy Alzacji z Paryża, dokąd już w 1929 r. został zaproszony celem objęcia

wykładów Pandektów. Z zagadnień związanych z dziejami prawa rzymskiego naprawdę interesowały go tylko jego losy w średniowieczu. Całą swą pasję badawczą natomiast skoncentrował na wspólnie z Pawłem Fournier prowadzonych pracach nad dziejami źródeł prawa kanonicznego w okresie średniowiecza. Owocem wieloletniej współpracy wprzód ucznia i mistrza, rychło dwu bliskich przyjaciół, była ogłoszona w latach 1931-32 dwutomowa *Histoire des collections canoniques en Occident depuis les Fausses Décrétales jusqu'au Décret de Gratien*. W ówczesnym świecie naukowym była ona rewelacją. W historii źródeł prawa kanonicznego wypełniła lukę między dziełami F. Maassena, który w 1870 r. opracował pomniki prawa kanonicznego od najstarszych zwodów kanonów synodalnych i soboralnych po połowę wieku IX a trzynomowym dziełem J. F. Schultego z 1875 r. o źródłach i literaturze prawa kanonicznego od Dekretu Gracjana, powstałego koło 1139 r., aż po czasy współczesne. Napisano wprawdzie szereg prac poświęconych charakterystyce zbiorów przepisów prawnych powstałych w tej, tak ważnej dla dziejów Kościoła epoce — wiele z nich wyszło spod pióra Pawła Fournier — ale brak było syntetycznego ich ujęcia.

Dopiero po przeniesieniu do Paryża, po objęciu już po wojnie specjalnie stworzonej dlań katedry prawa kanonicznego, dobrze przekroczywszy siedemdziesiątkę P. Fournier cały swój i cudzy dorobek naukowy o zbiorach powstałych między fałszerstwami pseudoizydoriańskimi a Dekretem Gracjana, dzięki wybitnej współpracy młodego i pełnego twórczej pasji G. Le Brasa, zdołał ująć w zwartą syntetyczną całość. Odmienne niż uczeni niemieccy, obaj francuscy autorzy potraktowali poszczególne badane przez siebie zbiory jako wyraz rzeczywistych potrzeb Kościoła czy nowatorskich koncepcji, którymi się kierowali ich twórcy. Średniowieczni redaktorzy zbiorów, jedni znani inni nieznani, zmierzali do tego drogą odpowiedniego doboru i porządkowania tekstów autentycznych czy podfałszowanych bądź pomijania znanych, a nawet powszechnie cenionych, lecz sprzecznych z celami, które pragnęli urzeczywistnić.

Wyniki badań zostały podane w formie literackiej tak pięknej i sugestywnej, iż czyta się je niby powieść. Sądzę, że nie mała była w tym zasługa Gabriela Le Brasa. Wyłącznie spod jego pióra wyszedł wstępny tego rewelacyjnego dzieła. W nim to Gabriel Le Bras z podstawowego, skrupulatnego, ale przecież bardzo suchego, drewnianego jak na nasz gust dzieła F. Maassena, stworzył przepiękną syntezę. Przedstawił w niej wzajemne związki zbiorów pozornie nic z sobą nie mających wspólnego, zwrócił uwagę na przyczyny i kierunki ich oddziaływania, oraz czynniki wpływające na ich upowszechnienie. Wyłącznie spod jego pióra wyszedł również ostatni rozdział *Histoire des collections canoniques*, poświęcony wzajemnemu stosunkowi teologii i prawa kanonicznego, głównie z okresu poprzedzającego pojawienie się Dekretu Gracjana. Kreśląc rolę Iwona z Chartres, Bertolda z Konstancy, Algera z Liège, Abelarda oraz anonimowych teologów, równie jak wymienieni, dążących do usunięcia sprzeczności w poglądach ojców Kościoła i w przepisach prawnych, dał jak gdyby wstęp do planowanego przez się dzieła o Dekrecie Gracjana.

Zapowiedziane już w 1931 r. nigdy nie ujrzało światła dziennego. Zebrane przezeń obfite materiały stały się w 1933 r. łupem złodziejasków, którzy paczki „fizek” wzięli za paczki banknotów. Syntetycznego dzieła o tym najważniejszym zbiorze prawa kanonicznego, na które z niecierpliwością czekali wszyscy kanoniści, nie zdołają zastąpić ani jego własne, najczęściej okolicznościowe artykuły, ani też powstałe z jego podniety studia pióra jego uczniów, chociażby takiej miary, jak J. Gaudemet, R. Metz czy tak pilni, jak J. Rambaud-Buhot. Z wielokrotnych jego wypowiedzi wiemy tylko, że godził się z hipotezą, iż *Concordia canonum* narastała sukcesywnie oraz, że nie jest tworem jednej osoby, lecz całej ekipy pracującej pod kierunkiem mistrza.

Natomiast znacznie więcej szans realizacji posiada zainicjowana przezeń już w 1939 r., na 20 tomów zakrojona *Histoire du droit et des institutions de l'Eglise en Occident*, której kilka tomów już ukazało się drukiem. Dzieło to ma objąć dzieje prawa i organizacji Kościoła zachodniego od początków aż do dnia dzisiejszego. Do ich skreślenia G. Le Bras zdołał pozyskać trzydziestu kilku najwybitniejszych francuskich historyków prawa, głównie swych uczniów. W obszernych *Prolegomènes* (1955) przedstawił założenia i cele dzieła daleko odbiegającego swym zakresem od dotychczasowych ujęć podręcznikowych.

G. Le Bras stanął na stanowisku, że należy wyciągnąć wszystkie konsekwencje z faktu, iż Kościół jest społecznością mającą wszystkie niezbędne środki do realizacji swych nadprzyrodzonych i doczesnych celów, a więc i moc stanowienia norm prawnych. Konieczne jest zbadanie ich genezy i dynamicznego rozwoju w ramach zarówno politycznych i kulturalnych, jak i ekonomicznych i społecznych dziejów poszczególnych Kościołów terytorialnych oraz Kościoła powszechnego. Musi się dotrzeć do doktryn, które leżały u podstaw norm stanowionych przez władze kościelne, zbadać wzajemny stosunek tych norm, a przede wszystkim ich praktyczną realizację zarówno przez władze kościelne, jak i przez wiernych oraz stosunek władz państwowych do aspiracji tak papieżstwa, jak i lokalnych władz kościelnych. Postulował, aby w większej niżeli dotychczas mierze badano rozwój życia religijnego, stopień jego pogłębienia czy kurczenia się, głównie w strukturach zakonnych oraz w szerokim kręgu wiernych. Zwracał uwagę na ogromną rolę, jaką w dawnych epokach odgrywała wiara w życie pozagrobowe, w możliwość osiągnięcia szczęśliwości wieczystej poprzez stosowanie się do przykazań bożych i wskazówek duchowieństwa. Mimo doniosłej roli bodźców ekonomicznych jako czynników oddziałujących na aktywność jednostek czy grup, nie można zapominać o ogromnym wpływie na psychikę ludzką czynników emocjonalnych.

Socjologiczne podejście do badań nad doktrynami kościelno-politycznymi oraz instytucjami pchnęło Le Brasa do studium socjologii religii. Już w 1931 r. ogłosił ankietę związaną z zagadnieniem religijnego zaangażowania mieszkańców różnych regionów Francji. Opublikował na ten temat szereg interesujących artykułów w różnych czasopismach naukowych, głównie zaś w „Revue d'Histoire de l'Eglise en France” (z czasem przedrukowanych w dwutomowych *Études de sociologie religieuse*). Problemem socjologii religii zdołał zainteresować szeroki krąg badaczy różnych wyznań, przekonań i odcieni skóry, którzy skupili się w koło niego. Podobnie jak w zakresie historii prawa kanonicznego, tak i w tej dziedzinie wpływ jego indywidualności zatoczył szerokie kręgi i podniósł w całym świecie autorytet nauki francuskiej. Nic dziwnego, że zbierał obfity plon swych zasług. Włoskie i belgijskie uniwersytety nadały mu doktoraty honoris causa, Akademe Umiejętności Starego i Nowego świata powołały go na swego członka. Wydział Prawa Uniwersytetu Paryskiego obdarzył go funkcją swego dziekana (1959 - 1962), a następnie godnością dziekana honorowego. Rząd francuski nadał mu komandorię Legii Honorowej oraz przedłużył prawo wykładania poza normalną granicę wieku.

Na pięć lat przed śmiercią profesor Le Bras przeżył chwile dla uczonego i nauczyciela szczególnie wzniosłe. W dniu 20 lutego 1965 r. w szerokim gronie kolegów, uczniów, przyjaciół i wielbicieli jego wielkiego talentu oraz szczególnie pięknych cech charakteru, przy asyście dygnitarzy świeckich i duchownych dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Paryskiego, G. Vedel, wręczył mu dwa potężne tomy *Études d'histoire du droit canonique*, zaś członek Instytutu L. Julliot de la Morandière szpadę członka paryskiej Akademii Nauk Moralnych i Politycznych, do której grona prof. Gabriel Le Bras został wybrany już w 1962 r. Liczne, serdeczne przemówienia wygłoszone przy tej sposobności były drobnym zaledwie wyrazem uczuć i hołdu całego świata nauki dla mistrza, którego dzieła są i na długo będą podniesione dla licznych pokoleń historyków prawa i socjologów religii.

ADAM VETULANI (Kraków)

MIĘDZYNARODOWA SESJA NAUKOWA HISTORYKÓW PRAWA I ROMANISTÓW W SZEGED

W dniach od 18 do 20 września 1969 r. odbyła się w Szeged na Węgrzech międzynarodowa sesja naukowa historyków prawa i romanistów (*Nemzetközi jogtörténeti és római jogi munkaértekezlet*). Zorganizowana ona była przez Uniwersytet w Szeged, jego Wydział Nauk o Państwie i Prawie, a Instytut Prawa Rzymskiego w szczególności, oraz przez Związek Prawników Węgierskich (*Magyar Jogászszövetség*). Sesja ta jest kontynuacją dotychczasowych konferencji czechosłowacko-węgierskich, których było już osiem i które ostatnio (od 1965 r.) stawały się coraz bardziej międzynarodowe. Obok Węgrów, Czechów i Słowaków na konferencji pojawili się Austriacy, Niemcy z NRD i NRF, Polacy oraz przedstawiciele Jugosławii i Bułgarii. Uczestników sesji było 55. Polskę reprezentowali: doc. dr Krystyna Bukowska, prof. dr Zdzisław Kaczmarczyk, prof. dr Kazimierz Kolańczyk, doc. dr Lesław Pauli, prof. dr Adam Vetulani, prof. dr Adam Wiliński. Sesja odbywała się w siedzibie Węgierskiej Akademii Nauk w Szeged. Referaty na konferencji były wygłaszane w języku niemieckim i francuskim.

Konferencję otworzył dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Szegedzie prof. dr György Antalffy, a przemówienie powitalne wygłosił sekretarz generalny Związku Prawników Węgierskich dr Árpád Prandler. Poszczególnym częściom sesji przewodniczyli w ciągu trzech dni: prof. dr Hans Lentze (Wiedeń), prof. dr Adam Vetulani (Kraków), prof. dr Martin Vietor (Bratislava), prof. dr Winfried Trusen (Würzburg), prof. dr Gerhard Buchda (Jena), prof. dr Hans Thieme (Freiburg in Breisgau) oraz prof. dr György Bónis (Budapeszt). Poza tym w prezydium zasiadali — spośród przedstawicieli Polski: prof. Wiliński, doc. Pauli, prof. Kaczmarczyk i prof. Kolańczyk. Wszyscy też przedstawiciele polscy wygłosili referaty oraz zabierali głos w dyskusji. W szczególności zostały przez nich wygłoszone następujące referaty:

- 1) doc. K. Bukowska, *Prawo rzymskie w praktyce sądowej w Polsce XVI i XVII wieku*;
- 2) prof. A. Vetulani, *Polska średniowieczna i prawo rzymskie*;
- 3) prof. K. Kolańczyk, *O wartości kształcącej nauczania rzymskiego procesu cywilnego dla prawników socjalistycznych*;
- 4) prof. Z. Kaczmarczyk, *Problem prawa rzymskiego w średniowiecznych miastach dalmatyńskich*;
- 5) doc. L. Pauli, *Prawo rzymskie w literaturze dotyczącej prawa miejskiego w Polsce w okresie renesansu*;
- 6) prof. A. Wiliński, *Problem współpracy dydaktycznej romanistów i cywilistów na Wydziałach Prawa*.

Ogółem wygłoszono na sesji 27 referatów, z tym, że uczestnikom konferencji dostarczono uprzednio powielone pełne teksty. Tematyka referatów dotyczyła przede wszystkim roli i znaczenia prawa rzymskiego w poszczególnych krajach od średniowiecza począwszy (12 referatów), ze szczególnym podkreśleniem nauczania prawa rzymskiego na uniwersytetach. Dalsza grupa referatów to problematyka związana z nauczaniem historii prawa i prawa rzymskiego na wydziałach prawa (10 referatów) oraz kilka innych referatów z historii prawa i prawa rzymskiego o różnej tematyce (rozwój nauki historii prawa, termin *ius commune*, zbiory formuł frankijskich).

Podsumowania sesji dokonał prof. dr G. Bónis, który m. in. podkreślił konieczność prowadzenia badań porównawczych w historii prawa. Dla stosunków węgierskich szczególnie cenne będzie nawiązanie ściślejszej współpracy historyków prawa jeszcze z nauką rumuńską oraz chorwacką w Jugosławii. W zakresie nauczania historii prawa i prawa rzymskiego wszyscy zebrani zarówno w referatach, jak i w dyskusji, zgodnie zaznaczali konieczność umocnienia tych dyscyplin historycznych wśród innych przedmiotów prawniczych. Zwracali uwagę na konieczność

obrony przedmiotów historycznoprawnych, ważnych dla ogólnej kultury prawniczej. Przedmioty te spełniają zarówno cele ideologiczne, jak i kulturowe. Stanowią wprowadzenie do dogmatyki prawa i pogłębienie jej znajomości. Gruntuja one u prawników potrzebną świadomość o kontynuacji systemów prawnych. Dawne systemy prawne mogą być również badane przez naukę o modelach stosowaną w historii i w nich może zaznaczyć się przez to wyraźniej rola prawa w społeczeństwie i organizacji państwowej. Wszystkich referentów cechowała poważna troska o przyszłość nauki historyczno-prawnej i świadomość dokonania koniecznych zmian w nauczaniu historii prawa, łącznie z prawem rzymskim. Dyskują przyczyniła się do zebrania argumentów w tym zakresie, do ich pogłębienia i wyciągnięcia wniosków praktycznych. Historycy prawa stoją niewątpliwie przed koniecznością zdania sobie sprawy z roli ich przedmiotów w nauczaniu na uniwersytetach w chwili obecnej. Muszą porzucić wiele poglądów, sięgających jeszcze w głąb XIX w., a po odrzuceniu zbędnych szczegółów faktograficznych, muszą dostosować swój program nauczania, a przez to i badawczy do nowych potrzeb życia. Ta nurtująca wszystkich historyków prawa troska o nadążanie współczesności była motywem przewodnim wystąpień na sesji i niewątpliwym jej osiągnięciem. Równocześnie też nastąpiła prezentacja prowadzonych badań, zwłaszcza nad prawem rzymskim w średniowieczu i czasach nowożytnych, w której kraje socjalistyczne, w tym również Polska, ukazały swój bogaty dorobek. W tych ramach nastąpiła też wymiana poglądów z licznie reprezentowaną nauką niemiecką z NRF i nauką austriacką. Wszystkie referaty wraz z dyskusją będą drukowane w 1970 r. w wydawnictwie Uniwersytetu w Szeged pt. *Acta Juridica et Politica Universitatis Szegediensis*.

Konferencja upływała w miłej atmosferze, do czego przyczyniła się gościnność i sprawność gospodarzy węgierskich z prof. Elemérem Pólay'em na czele. Uczestnicy konferencji byli zaproszeni na przyjęcie w Rektoracie Uniwersytetu w Szeged, zwiedzili samo miasto oraz kościół z XI w. w Kissombor i miasteczko Makó. Następna konferencja historyków prawa projektowana jest na rok 1971 w stolicy Słowacji Bratysławie.

ZDZISŁAW KACZMARCZYK (Poznań)

HABILITACJA DRA ALFREDA KONIECZNEGO Z HISTORII PAŃSTWA I PRAWA POLSKIEGO

W dniu 4 grudnia 1969 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Alfreda Koniecznego, adiunkta w Instytucie Historii Państwa i Prawa.

Dr Alfred Konieczny urodził się 3 stycznia 1934 r. w Maciowakrzku. Studia prawnicze ukończył w 1960 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. W roku 1966 uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. „Zwalczanie zbiegostwa polskich robotników przymusowych przez policję hitlerowską na Śląsku w latach II wojny światowej”.

Podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie historii państwa i prawa polskiego była rozprawa pt. „Górny Śląsk pod rządami wojennego prawa karnego Trzeciej Rzeszy”.

Recenzentami pracy byli: prof. dr Tadeusz Cyprian (UAM), prof. dr Franciszek Ryszka (IH PAN), prof. dr Kazimierz Orzechowski (UBB) oraz doc. dr hab. Karol Jońca (UBB).

Wszyscy recenzenci zgodnie wyrazili pozytywną opinię o pracy, podkreślając jej solidne udokumentowanie źródłowe, bogate tło polityczne oraz szeroki zakres zainteresowań naukowych habilitanta.

W wyniku tajnego głosowania Rada Wydziału przyjęła jednomyślnie kolokwium habilitacyjne, a następnie podjęła — również jednomyślnie — uchwałę o nadaniu drowi Alfredowi Koniecznemu stopnia naukowego doktora habilitowanego z historii państwa i prawa polskiego.

JERZY CHODOROWSKI (Wrocław)

HABILITACJA DRA JERZEGO WALACHOWICZA Z POWSZECHNEJ HISTORII PAŃSTWA I PRAWA

W dniu 13 stycznia 1970 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu, poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Jerzego Walachowicza, adiunkta przy Zakładzie Powszechnej Historii Państwa i Prawa.

Jerzy Walachowicz urodził się 23 sierpnia 1932 r. w Poznaniu. Studia prawnicze odbył na Uniwersytecie Poznańskim i po ich ukończeniu w 1955 r. został zatrudniony przy Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał w roku 1961 na podstawie pracy pt. „Monopole książęce w skarbości wczesnofeudalnej Pomorza Zachodniego”.

Podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w zakresie historii powszechnej państwa i prawa była rozprawa pt. „Landwójtostwo na Pomorzu Zachodnim. Kształtowanie się zarządu terytorialnego w dobie pokasztańskiej” (Wyd. UAM, Poznań 1969).

Recenzentami pracy byli: prof. dr Zdzisław Kaczmarczyk (UAM), prof. dr Michał Szczaniecki (UW) i prof. dr Kazimierz Ślaski (IH PAN Poznań).

Po zakończeniu Kolokwium odbyło się głosowanie, w wyniku którego Rada Wydziału jednomyślnie przyjęła kolokwium habilitacyjne dra Jerzego Walachowicza i następnie nadała mu stopień doktora habilitowanego z powszechnej historii państwa i prawa.

EWA BORKOWSKA-BAGIEŃSKA (Poznań)

HABILITACJA DRA WŁADYSŁAWA ROZWADOWSKIEGO Z PRAWA RZYMSKIEGO

W dniu 17 marca 1970 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Władysława Rozwadowskiego, adiunkta Instytutu Historii Państwa i Prawa.

Dr Władysław Rozwadowski urodził się w Lidzbarku, powiat Działdowo w dniu 27 marca 1933 r. Studia prawnicze ukończył w 1956 r. na Uniwersytecie Poznańskim. W roku 1962 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „Ocena zeznań świadków w prawie rzymskim”.

Podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie prawa rzymskiego była rozprawa pt. „Przelew wierzytelności w prawie rzymskim” (Wyd. UAM, Poznań 1969).

Recenzentami pracy byli: prof. dr Wacław Osuchowski (UJ), prof. dr Kazimierz Kolańczyk (UAM), doc. dr hab. Henryk Kupiszewski (UW) oraz doc. dr hab. Cezary Kunderewicz (UŁ).

W wyniku tajnego głosowania Rada Wydziału przyjęła jednomyślnie kolokwium habilitacyjne, a następnie — także jednomyślnie — podjęła uchwałę o nadaniu drowi Władysławowi Rozwadowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego z prawa rzymskiego.

HENRYK OLSZEWSKI (Poznań)

OBRONA PRACY DOKTORSKIEJ MGRA RYSZARDA ŁASZEWSKIEGO

W dniu 10 marca 1970 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu, poświęcone publicznej obronie rozprawy doktorskiej mgra Ryszarda Łaszewskiego, st. asystenta w Zakładzie Historii Państwa i Prawa. Doktorant przedstawił dysertację pt. „Sejm polski w latach 1764-1793”. Praca została opracowana pod naukowym kierownictwem doc. dra hab. Stanisława Salmonowicza. Recenzentami pracy byli: prof. dr Wojciech Hejnosz (UMK), doc. dr hab. Stanisław Grodziski (UJ) oraz doc. dr hab. Henryk Olszewski (UAM). Po publicznej obronie Rada Wydziału postanowiła jednomyślnie nadać mgrowi Ryszardowi Łaszewskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych.

JANUSZ JUSTYŃSKI (Toruń)

OBRONA PRACY DOKTORSKIEJ MGRA ARTURA ST. GERHARDTA

W dniu 13 kwietnia 1970 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej mgra Artura St. Gerhardta pt. „Projekt konstytucji galicyjskiej z roku 1790 (Charta Leopoldina)”. Praca ta pisana była początkowo pod kierunkiem prof. dra Stanisława Romana, a następnie doc. dra hab. Stanisława Grodziskiego, który był też promotorem przewodu doktorskiego. Recenzentami pracy byli: doc. dr hab. Wojciech M. Bartel (UJ) oraz doc. dr hab. Stanisław Salmonowicz (UMK). W tajnym głosowaniu Komisja pod przewodnictwem prof. dra Adama Vetulaniego jednomyślnie postanowiła wystąpić do Rady Wydziału Prawa UJ o nadanie stopnia doktora. W dniu 20 kwietnia 1970 r. Rada Wydziału Prawa UJ podjęła uchwałę o nadaniu mgrowi Arturowi St. Gerhardtowi stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

WACŁAW URUSZCZAK (Kraków)

**DISCYPLINY HISTORYCZNOPRAWNE
W NOWEJ STRUKTURZE ORGANIZACYJNEJ NAUKI W POLSCE**

W oparciu o ustawę o szkolnictwie wyższym oraz na mocy ustawy o tytułach i stopniach naukowych z dnia 20 grudnia 1968 r. dokonano istotnych zmian w strukturze organizacyjnej i kadrowej dyscyplin historycznoprawnych w kraju. Zmiany te wiążą się m. in. z powołaniem instytutów i zakładów jako podstawowych jednostek organizacyjnych w Uniwersytetach, a także z wprowadzeniem stopnia naukowego doktora habilitowanego oraz tytułu docenta etatowego.

Poniższy wykaz pracowników poszczególnych instytutów i zakładów uwzględnia stan na dzień 1 października 1970 r.

UNIwersytet Warszawski**Instytut Historyczno-Prawny**

Dyrektor prof. zw. dr Bogusław Leśnodorski.

Wicedyrektor doc. dr hab. Witold Wołodkiewicz.

Przewodniczący Rady Naukowej: prof. zw. dr Michał Szczaniecki.

OBRONA PRACY DOKTORSKIEJ MGRA RYSZARDA ŁASZEWSKIEGO

W dniu 10 marca 1970 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu, poświęcone publicznej obronie rozprawy doktorskiej mgra Ryszarda Łaszewskiego, st. asystenta w Zakładzie Historii Państwa i Prawa. Doktorant przedstawił dysertację pt. „Sejm polski w latach 1764-1793”. Praca została opracowana pod naukowym kierownictwem doc. dra hab. Stanisława Salmonowicza. Recenzentami pracy byli: prof. dr Wojciech Hejnosz (UMK), doc. dr hab. Stanisław Grodziski (UJ) oraz doc. dr hab. Henryk Olszewski (UAM). Po publicznej obronie Rada Wydziału postanowiła jednomyślnie nadać mgrowi Ryszardowi Łaszewskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych.

JANUSZ JUSTYŃSKI (Toruń)

OBRONA PRACY DOKTORSKIEJ MGRA ARTURA ST. GERHARDTA

W dniu 13 kwietnia 1970 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej mgra Artura St. Gerhardta pt. „Projekt konstytucji galicyjskiej z roku 1790 (Charta Leopoldina)”. Praca ta pisana była początkowo pod kierunkiem prof. dra Stanisława Romana, a następnie doc. dra hab. Stanisława Grodzkiego, który był też promotorem przewodu doktorskiego. Recenzentami pracy byli: doc. dr hab. Wojciech M. Bartel (UJ) oraz doc. dr hab. Stanisław Salmonowicz (UMK). W tajnym głosowaniu Komisja pod przewodnictwem prof. dra Adama Vetulaniego jednomyślnie postanowiła wystąpić do Rady Wydziału Prawa UJ o nadanie stopnia doktora. W dniu 20 kwietnia 1970 r. Rada Wydziału Prawa UJ podjęła uchwałę o nadaniu mgrowi Arturowi St. Gerhardtowi stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

WACŁAW URUSZCZAK (Kraków)

**DYSCYPLINY HISTORYCZNOPRAWNE
W NOWEJ STRUKTURZE ORGANIZACYJNEJ NAUKI W POLSCE**

W oparciu o ustawę o szkolnictwie wyższym oraz na mocy ustawy o tytułach i stopniach naukowych z dnia 20 grudnia 1968 r. dokonano istotnych zmian w strukturze organizacyjnej i kadrowej dyscyplin historycznoprawnych w kraju. Zmiany te wiążą się m. in. z powołaniem instytutów i zakładów jako podstawowych jednostek organizacyjnych w Uniwersytetach, a także z wprowadzeniem stopnia naukowego doktora habilitowanego oraz tytułu docenta etatowego.

Poniższy wykaz pracowników poszczególnych instytutów i zakładów uwzględnia stan na dzień 1 października 1970 r.

UNIwersytet Warszawski**Instytut Historyczno-Prawny**

Dyrektor prof. zw. dr Bogusław Leśnodorski.

Wicedyrektor doc. dr hab. Witold Wołodkiewicz.

Przewodniczący Rady Naukowej: prof. zw. dr Michał Sczaniecki.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polski

Kierownik: prof. zw. dr Juliusz Bardach.
prof. zw. dr Bogusław Leśnodorski.
doc. dr Jerzy Senkowski.
mgr Stanisław Krukowski, st. asystent.
mgr Zbigniew Szcząska, st. asystent.
mgr Wanda Sudnik, asystent.
mgr Iwona Rummel, stażysta.
prof. zw. dr Jakub Sawicki, prof. emerytowany.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: prof. zw. dr Michał Sczaniecki.
prof. n. dr Władysław Sobociński.
doc. dr hab. Katarzyna Sójka-Zielińska.
doc. dr Stanisław Russocki.
dr Grażyna Bałtrusajtys, adiunkt.
mgr Hubert Izdebski, stażysta.

Zakład Prawa Rzymskiego i Antycznego

Kierownik: doc. dr hab. Henryk Kupiszewski.
doc. dr hab. Krystyna Bukowska.
doc. dr hab. Witold Wołodkiewicz.
mgr Roman Buksiński, st. asystent.
mgr Maria Zabłocka, stażysta

Instytut Nauki o Państwie**Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych**

Kierownik: doc. dr. hab. Wiktor Suchecki.

UNIwersytet Jagielloński**Instytut Historyczno-Prawny**

Dyrektor: prof. zw. dr Michał Patkaniowski.
Wicedyrektor: doc. dr hab. Ludwik Łysiak.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: doc. dr hab. Stanisław Grodziski.
prof. zw. dr Adam Vetulani.
doc. dr hab. Ludwik Łysiak.
dr hab. Stanisław Płaza, adiunkt.
mgr Andrzej Partyka, st. asystent.
mgr Waław Uruszczak, stażysta.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: prof. zw. dr Michał Patkaniowski.
doc. dr hab. Irena Kwiatkowska.
doc. dr hab. Wojciech M. Bartel.
doc. dr Lesław Pauli.
mgr Kazimierz Baran, asystent.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. zw. dr Wacław Osuchowski.
doc. dr hab. Wiesław Litewski, adiunkt.
dr Janusz Sondel, adiunkt.
mgr Marian Niziołek, st. asystent.

Instytut Nauk Politycznych**Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych**

Kierownik: doc. dr hab. Marek Sobolewski.
dr hab. Marek Waldenberg, adiunkt
dr Barbara Sobolewska, adiunkt.
mgr Wiesław Kozub, st. asystent.
mgr Ryszard Rett-Ludwikowski, st. asystent.

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza**Instytut Historii Państwa i Prawa**

Dyrektor: prof. zw. dr Zdzisław Kaczmarczyk.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego do XVIII wieku

Kierownik: prof. n. dr Witold Maisel.
prof. zw. dr Zdzisław Kaczmarczyk.
doc. dr hab. Zofia Mazurek.
mgr Ewa Bagińska, st. asystent.
mgr Tadeusz Jaworski, stażysta.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego XIX i XX wieku

Kierownik: prof. zw. dr Jan Wąsicki.
prof. zw. dr Janusz Deresiewicz.
doc. dr Jerzy Wiślocki.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: doc. dr hab. Bogdan Lesiński.
dr hab. Jerzy Walachowicz, adiunkt.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. n. dr Kazimierz Kolańczyk.
dr hab. Władysław Rozwadowski, adiunkt.
dr Gerard Kuleczka, adiunkt.

Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych

Kierownik: doc. dr hab. Henryk Olszewski.
mgr Maria Nowak-Zmierczak, asystent.

UNIwersytet Wrocławski**Instytut Historii Państwa i Prawa**

Dyrektor: prof. n. dr Kazimierz Orzechowski.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: doc. dr hab. Franciszek Połomski.
prof. n. dr Kazimierz Orzechowski.
dr hab. Alfred Konieczny, adiunkt.
dr Jerzy Chodorowski, adiunkt.
mgr Stanisław Rogowski, asystent.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: prof. n. dr Leszek Winowski.
dr Teresa Janasz, adiunkt.
dr Edmund Klein, adiunkt.
mgr Ryszard Buninowicz, stażysta.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. n. dr Jerzy Falenciak.
mgr Edward Szymoszek, st. asystent.
mgr Ireneusz Żeber, asystent.

Instytut Nauk Prawno-Ustrojowych**Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych**

Kierownik: doc. dr hab. Karol Jonca.
mgr Zbigniew Lasak, asystent.

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej**Instytut Historii i Teorii Państwa i Prawa**

Dyrektor: prof. n. dr Józef Mazurkiewicz.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego i Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: prof. n. dr Józef Mazurkiewicz.
doc. dr hab. Władysław Ćwik.
doc. dr hab. Jan Malarczyk.
doc. dr Witold Sawicki.
mgr Jerzy Reder, wykładowca.
dr Artur Korobowicz, adiunkt.
dr Roman Tokarczyk, adiunkt.
mgr Wojciech Witkowski, stażysta.
mgr Marian Klementowski, st. asystent.
mgr Wojciech Szwarz, st. asystent.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. n. dr Adam Wiliński.
dr Mieczysław Żołnierczuk, adiunkt.
mgr Marek Kuryłowicz, st. asystent.
mgr Wanda Wójtowicz, asystent.

UNIwersytet Mikołaja Kopernika**Instytut Historyczno-Prawny**

Dyrektor: doc. dr Wiktor Kornatowski.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: vacat
doc. dr hab. Stanisław Salmonowicz.
dr Marian Kallas, adiunkt.
dr Ryszard Łaszewski, adiunkt.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: doc. dr Zbigniew Zdrójkowski.
mgr Krystyna Grzybowska, asystent.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. n. dr Kazimierz Kolańczyk.
dr Władysław Bojarski, adiunkt.
mgr Błażej Wierzbowski, asystent.

Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych

Kierownik: doc. dr Wiktor Kornatowski.
dr Janusz Justyński, adiunkt.

UNIwersytet Łódzki**Instytut Nauk o Państwie i Prawie**

Dyrektor: prof. z. dr Józef Matuszewski.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: doc. dr hab. Henryk Grajewski.
dr Filomena Bortkiewicz, st. wykładowca.
mgr Krzysztof Góźdz-Roszkowski, st. asystent.
mgr Jacek Matuszewski, asystent.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: prof. zw. dr Józef Matuszewski.
dr Barbara Waldo, adiunkt.
dr Zygfryd Rymaszewski, adiunkt.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: doc. dr hab. Cezary Kunderewicz.
dr Jan Kodrębski, adiunkt.
mgr Tomasz Fijałkowski, asystent.

Instytut Nauk Prawno-Ustrojowych**Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych**

Kierownik: (p. o.): prof. zw. dr Jerzy Wróblewski.

UNIwersytet Śląski**Instytut Historii Państwa i Prawa**

Dyrektor: prof. n. dr Jan Baszkiewicz.

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: vacat.
dr Adam Lityński, adiunkt.
mgr Józef Ciągwa, st. asystent.

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa i Historii**Doktryn Polityczno-Prawnych**

Kierownik: prof. n. dr. Jan Baszkiewicz.
dr Andrzej Wójtowicz, adiunkt.
mgr Małgorzata Bieniasz, st. asystent.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: doc. dr hab. Michał Staszków.
mgr Andrzej Szewc, asystent.

POLSKA AKADEMIA NAUK**Instytut Historii****Zakład Historii Państwa i Prawa**

Kierownik: doc. dr hab. Monika Senkowska-Gluck.
dr Andrzej Ajnenkiel, adiunkt.
mgr Andrzej Zakrzewski, st. asystent.
mgr Marek Sędek, stypendysta.

HENRYK OLSZEWSKI (Poznań)

SPROSTOWANIE

W t. XXII, z. 1, 1969 na s. 270 została błędnie podpisana notka recenzyjna z pracy J. Nowaka-Dłużewskiego, Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Autorem notki jest Tomasz Fijałkowski (Łódź). Autora i Czytelników bardzo przepraszamy za pomyłkę.